

9. Румянцев А. М. Современные циклы и кризисы. — М.: Мысль. — 1967. — 471 с.

10. Фаминский, Игорь Павлович. Мировое хозяйство: динамика, структура производства, мировые товарные рынки (вторая половина XX — начало XXI в.): учеб. пособие. — М.: Магистр. — 2010. — 671 с.

Статтю подано до редакції 25.02.11 р.

УДК — 331.101.262

В. І. Максимович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЦИКЛ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНИМ РЕСУРСОМ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються поняття: «людський капітал», «трудова потенція», «трудова капітал», «людський потенціал», «людський ресурс» та «трудова ресурс». Також вивчаються етапи функціонального циклу людського капіталу, вплив забезпечення інвестиційним ресурсом даних етапів на якісні та кількісні показники людського капіталу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: людський капітал, формування людського капіталу, розвиток людського капіталу, реалізація людського капіталу, відтворення людського капіталу, інвестиційний ресурс.

АННОТАЦИЯ. В статье исследуются понятия: «человеческий капитал», «трудова потенция», «трудова капитал», «человеческий потенциал», «человеческий ресурс» и «трудова ресурс». Также изучаются этапы функционального цикла человеческого капитала, влияние обеспечения инвестиционным ресурсом данных этапов на качественные и количественные показатели человеческого капитала.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: человеческий капитал, формирования человеческого капитала, развитие человеческого капитала, реализация человеческого капитала, воспроизводства человеческого капитала, инвестиционный ресурс.

ANNOTATION. The article investigates the concept of «human capital», «employment potential», «working capital», «human potential», «human resource» and «labor resource». Also studied the

functional stages of the cycle of human capital, the impact of investment resources data phases of qualitative and quantitative indicators of human capital.

KEY WORDS: human capital, human capital formation, human capital, implementation of human capital, and reproduction of human capital investment resources.

Постановка проблеми. З переходом до постіндустріальної моделі економіки, змінюються й види ресурсів, які використовуються, як засоби досягнення економічного розвитку з матеріальних на основну складову продуктивних сил — людину. Людський капітал стає головним джерелом нагромадження національного багатства, зростає роль та його значення в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку, так як людський капітал бере участь у процесі відтворення, являється основною умовою економічного росту та є невичерпним ресурсом економічного зростання.

Мета — дослідити значення інвестицій у забезпеченні функціонального циклу людського капіталу в контексті формування умов розвитку економіки.

Об'єктом виступають процеси формування, розвитку, реалізації та відтворення людського капіталу.

Предметом є теоретико-методологічні, методичні та прикладні засади людського капіталу.

Аналіз останніх публікацій. Процес формування та розвитку теорії людського капіталу досліджували відомі західні економісти, такі як Г. Беккер [1], Х. Боуен, М. Блауг, М. Вебер, Д.-К. Гелбрейт, Л. Ерхард, Д. Кейнс, К. Маркс, А. Маршалл, А. Маслоу, У. Петті, Д. Рікардо, П. Самуельсон, Ф. Тейлор, Г. Форд, Т. Шульц [2], Й. Шумпетер та ін.

В Україні методологічні питання людського капіталу, його формування, розвитку та відтворення досліджували такі провідні науковці, як Д. Богиня, В. Брич, Б. Данилишин [3], М. Долішній [4], Т. Заяць, Л. Ільч, А. Колот, В. Куценко [5], Е. Лібанова, В. Лич [6; 7], Н. Лук'яненко, Н. Ушенко [8] та ін.

Викладення основного матеріалу. При вивченні сутності категорії «людський капітал» виявлено взаємозв'язок та відмінність із спорідненими категоріями: «трудовий потенціал», «трудовий капітал», «людський потенціал», «людський ресурс» та «трудовий ресурс». Дослідивши наукові джерела, в яких вивчаються да-

ні категорії можемо зробити висновок, що різниця між ними полягає в тому, що трудовий потенціал — це здатність економічно-активного населення до трудової діяльності; трудовий капітал — це сукупність продуктивних здібностей та якостей економічно-активного населення, які використовуються у трудовій діяльності і приносять прибуток; людський потенціал — це здатність всього населення до економічної та соціальної діяльності; людський капітал — це сукупність здібностей і якостей людини, що використовуються в процесі виробництва та споживання економічних благ та приносять прибуток; людські ресурси — це населення, що проживає на певній території; трудові ресурси — це частина працездатного населення, що проживає на певній території.

Отже бачимо, що дані категорії є досить різними, але в той же час і однаковими, адже в основі цих визначень лежить єдина соціально-економічна категорія — «людина».

Особливість людського капіталу полягає в синтезі складових: людини — здатності до праці, капіталу — здатності створювати дохід, отримуємо людські якості в результаті праці створюють дохід для людини, працедавця, економіки.

Людському капіталу, як і будь-якому іншому капіталу, притаманні особливості, а саме: він може фізично зношуватись, економічно змінювати свою вартість і амортизуватись; є невід'ємним від носія; для забезпечення його кругообігу необхідні інвестиції в розвиток соціальної сфери та інфраструктури; на етапі використання і зношується, і примножується в результаті отримання певного досвіду та вдосконалення навичок.

Під людським капіталом розуміємо сукупність здібностей та якостей, якими володіє людина, як учасник процесу виробництва суспільних благ. Він є основою соціальної сфери. На нашу думку, соціальна сфера — це система, яка охоплює сукупність державних і приватних інститутів та суспільні відносини, що виникають з приводу їх взаємодії з людським ресурсом, для забезпечення задоволення матеріальних, духовних та соціальних потреб людини, якій притаманні свої елементи (рис. 1).

Соціальна сфера має економічне і соціальне значення для розвитку суспільства. Економічне значення виявляється у формуванні умов надання послуг, необхідних для відтворення робочої сили, зростання продуктивності її праці. Соціальна роль даної сфери полягає у підвищенні рівня і поліпшенні умов життя людей.

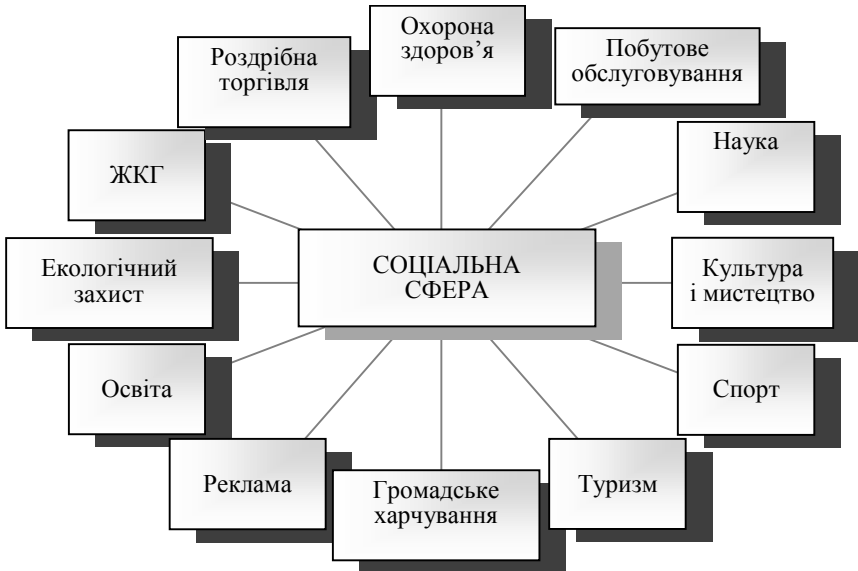

Рис. 1. Складові соціальної сфери *

* Складено автором самостійно.

Функціональний цикл людського капіталу являє собою чергування чотирьох форм, а саме формування, розвиток, реалізація (залучення у суспільне виробництво) та відтворення (рис. 2). На стадії використання людський капітал перетворюється в продуктивну силу постіндустріальної економіки та потребує значних інвестиційних ресурсів і часу не тільки для формування та розвитку, реалізації, але й для його відтворення. На нашу думку, інвестиції варто трактувати як вкладення будь-якого капіталу (матеріального та/або нематеріального) інвестора для задоволення його економічних і соціальних потреб.

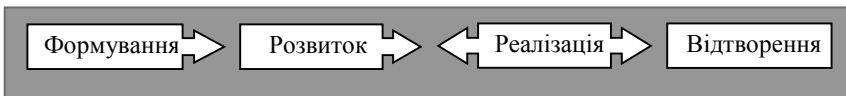

Рис. 2. Функціональний цикл людського капіталу *

* Складено автором самостійно.

Для формування людського капіталу необхідне поєднання природних, соціальних, економічних, техніко-технологічних передумов та чинників. Передумовою формування людського капіталу є наявні у людини якості та здібності, а також її здатність до накопичення цього капіталу. На даній стадії за умови забезпечення інвестиційним ресурсом відбуваються цілеспрямовані дії людини щодо підвищення їх потенційних якостей та здатностей.

На стадії розвитку відбувається незворотна, спрямована, закономірна зміна якісних та кількісних показників людського капіталу під впливом сприятливих зовнішніх та внутрішніх сил, у тому числі інвестиційних ресурсів. Тобто розвиток — це вдосконалення сформованого людського капіталу, постійна зміна існуючого стану на якісно та кількісно новий.

Реалізація — це етап використання сформованого, в процесі розвитку, людського капіталу в елементах економічної системи — продуктивних силах, техніко-економічних відносинах, відносинах економічної власності та господарському механізмі. В результаті реалізації людського капіталу відбувається збільшення суспільного капіталу. Даний етап є двостороннім, тому що, з однієї сторони, в процесі реалізації (набуття досвіду), знову ж таки, відбувається вдосконалення, тобто розвиток, а з іншої сторони — процес зношування, який спонукає до забезпечення відтворення. Інвестиції є засобом для створення вартості людського капіталу, що відображається в отриманому доході від його (людського капіталу) реалізації.

Під час реалізації людський капітал зношується, тобто втрачає свою цінність, тому для забезпечення безперервності функціонування циклу є необхідним процес відтворення, який являє собою відновлення людського капіталу в якісних та кількісних вимірах, а саме наявних у людини якостей, здібностей, а також кількості людського капіталу. Виділимо показники, що впливають на відтворення людського капіталу:

- чисельність зайнятого населення;
- середньомісячна заробітна плата (номінальна);
- ВВП у розрахунку на одну особу;
- вартість людського капіталу.

Відтворення людського капіталу формується під впливом виробничого, соціального, економічного, регіонального змісту. Разом з тим, під час формування ефективної моделі відтворення повинні бути враховані фактори, що не сприяють накопиченню

людського капіталу, до яких можемо віднести наступні: тривала робота на застарілому обладнанні, що призведе до втрати досягнутого професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили; робота в несприятливих умовах праці; не використання раніше набутих знань та навичок з будь-яких причин; депопуляція (зменшення кількості населення); невисока середня тривалість життя (старіння); погіршення здоров'я нації; низька якість життя населення.

Механізм відтворення людського капіталу являє собою сукупність принципів, форм, способів та важелів управління процесами відтворення, що реалізуються у відповідності до економічних законів.

У результаті інвестування в даний вид капіталу відбувається якісне оновлення та накопичення людського капіталу, збільшуються можливості його практичної реалізації, за рахунок цього збільшуються індивідуальні доходи власників людського капіталу та зростає економіка країни. Інвестиції в людський капітал є найбільш вигідними як в інтересах окремої людини, так і суспільства в цілому.

Вплив людського капіталу на економічне зростання відбувається через: виробничу сферу (можливість застосування нової техніки і технології, їх ефективного використання, підвищення продуктивності праці, розвиток винахідництва, прийняття більш ефективних управлінських рішень), ринок (зростання сукупного попиту, конкурентоспроможності робочої сили і підприємств, заощаджень і інвестиційних ресурсів), відносини власності (подолання відчуження найманих працівників від власності на чинники виробництва) та соціогуманітарну сферу (підвищення рівня соціальної взаємодії, зниження конфліктності) елементи економічної системи.

Людський капітал створює матеріальні і духовні ресурси суспільства, впливає на динаміку соціально-економічного розвитку країни. Він має властивість трансформуватись у капітал і приносить певні прибутки, як особі, що володіє цим капіталом, так і суспільству в цілому, й у кінцевому підсумку відображається у збільшенні обсягів валового внутрішнього продукту. Реалізується у матеріальній (приносить дохід його власнику) і нематеріальній (проявляється в якості виконання роботи) формах.

Висновки. За умови забезпечення людського капіталу інвестиційним ресурсом здійснюється повноцінне формування, розвиток, реалізація та відтворення. В даному випадку під інвестиційним ресурсом ми розуміємо матеріальні та (або) нематеріальні

цінності. Для нормального та безперервного відтворення людського капіталу повинна бути сформована основа — прискорення темпів оновлення техніко-технологічної бази матеріального і нематеріального виробництва.

Література

1. Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории. / Г. С. Беккер. — Пер. с англ. — М.: ГУВШЭ, 2003. — 672 с.
2. Shultz T. Investment in human capital. The American Economic Review, Vol. 51, No.1, (Mar. 1961), pp. 1—17.
3. Данилишин Б. М. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства: Монографія. / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко, Я. В. Остафійчук. — К.: ЗАТ «Нічлава», 2005. — 328 с.
4. Долішній М. І. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці: теорія і практика. / М. І. Долішній, С. М. Злупко, Т. С. Злупко, Т. Б. Токарський. — Львів: ІРД НАН України, 1997. — 340 с.
5. Куценко В. І. Розвиток соціальної сфери: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): Монографія / В. І. Куценко. — Ніжин: ТОВ «Видавництво Алекс-Поліграф», 2008. — 818 с.
6. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: Монографія: у 2 ч. / В. М. Лич. — К.: КНУБА, 2009. — Ч. 1. — 222 с.
7. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: Монографія: у 2 ч. / В. М. Лич. — К.: КНУБА, 2009. — Ч. II. — 234 с.
8. Ушенко Н. В. Людський капітал: регуляторні механізми відтворення: Монографія. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2008. — 288 с.

Статтю подано до редакції 18.02.11 р.

УДК 336.71

С. М. Яременко, канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

АНОТАЦІЯ. У статті обґрунтовується необхідність створення комплексної системи економічної безпеки банку і розкриваються основні положення її організації. Доводиться, що організація комплексної системи безпеки банку може розглядатися як процес, який має власну